

LES MISSIONS DELS FRARES I LA XINA DE MENDOZA
LES FONTS BARREJADES DE GONZÁLEZ DE MENDOZA

Com hem vist, les expedicions de Manila a la Xina van generar una gran quantitat d'informes; però els portuguesos també van desenvolupar una tendència a fer narracions sobre la Xina. El text de Galeote Pereira amb prou feines es va difondre, però va acabar en el llibre del dominicà Gaspar da Cruz, imprès el 1569. Da Cruz ja havia viatjat durant quasi vint anys per l'Àsia portuguesa, quan el 1556 va passar uns mesos a Canton i les seves rodalies. Era molt observador i va aprofitar d'una manera excel·lent el poc temps que va passar a la Xina, utilitzant el text de Pereira en profunditat, si bé el va sistematitzar. Va tornar a Portugal el 1569 i va arribar a Lisboa l'any de la plaga, de la qual va morir l'any següent. El llibre de Da Cruz, com que va publicar-se durant la gran plaga, no va arribar mai a divulgar-se gaire; però el llibre, que resumia la primera impressió que van tenir els portuguesos de la Xina, de fet va guanyar gran influència gràcies a la versió espanyola que en va fer Bernardino Escalante, el qual va parafrasejar directament el text de Da Cruz, comentant-lo o copiant-lo. Pel fet d'escriure's en espanyol, més estès que el portuguès, el llibre d'Escalante es va traduir ràpidament a l'anglès i va acabar entre els millors estudis de grans viatges del segle XVI. Encara més important, aquest text, redactat en un espanyol elegant, al seu torn el van glossar o copiar molts escriptors espanyols, el primer dels quals va ser González de Mendoza. Cap al 1581 el rei espanyol, que ja havia consultat els informes de les expedicions de Rada i d'Alfaro, va quedar impressionat per la importància de la Xina, i va decidir enviar-hi una ambaixada, posant al seu càrrec González de Mendoza, un frare agustí que vivia a Mèxic. Com a ambaixador, va tenir accés a tots els documents dels que disposava l'imperi espanyol sobre la Xina, els quals incloïen informes dels governadors filipins, les cartes que arribaven de la missió agustina a la Xina i també els informes enviats per l'expedició franciscana, les cartes de quasi tots els colons i el petit llibre d'Escalante que resumia les principals fonts portugueses. Gràcies a això, el llibre conserva el record dels viatges de Zhen He, encara que no en menciona el nom. Mendoza va reunir un gran nombre de regals per a l'emperador xinès i va parlar extensament amb tota la gent de Mèxic que tenia coneixements sobre la Xina, fins i tot, segurament, amb els 85 xinesos que, segons ell, vivien ja a Mèxic. Mendoza va reconèixer les citacions de les fonts més prestigioses, com Martín de Rada i Gaspar

da Cruz. Però tot i la gran varietat de fonts, va seguir sistemàticament la que li era més pràctica i va prioritzar aquelles amb un llenguatge més fluid i un text més animat. El seu llibre sovint copia directament de dues fonts: Loarca i Escalante. Quan l'imperi Espanyol va patir grans problemes internacionals, l'ambaixada de Mendoza va quedar en no-res i els regals per a l'emperador es van subhastar públicament. Però ja tenia la informació i els contactes que necessitava per publicar el que havia après de la Xina, i el 1584 el Papa li va demanar que ho fes: el primer gran compendi sobre la Xina el va fer un escriptor que mai va anar-hi. La primera edició es va publicar a Roma el 1585 i en van aparèixer més de 30 edicions en totes les llengües europees abans de final de segle. De fet, l'impacte intel·lectual del llibre de Mendoza sembla haver tingut més importància a Europa que a Espanya.

El llibre volia impressionar una audiència europea amb les dimensions i el poder de la civilització xinesa, que es va presentar com un model per seguir. Parlava de la Xina, però la contrastava amb el món que coneixien tant ell com l'audiència, i per això va poder captar l'interès dels lectors europeus. Per últim, encara que no menys important, també intentava aconseguir ajuda per a les missions catòliques entre els donants europeus, en especial del Papa, qui va acabar sent el mecenes del llibre.